

# קונטרס

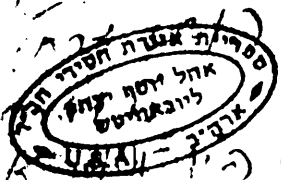
ע"ד הכשר השמן הנעשה משומשמן  
יבשים שלא נלתתו, בשימור לשם פסח.

בבית הכר של האחים ברסלב ביפו, ארץ ישראל.

אברדום יצחק הכהן קוק

רב ואכ"ד

בעתיק יפו והמושבות תוכב"א.



הכשר

ב"ה.

הננו להודיע בזה לאחב"י ששמן שומשמן של פסח שנעשת  
בבית הכר של האחים ברסלב הוא מנוקה מכל חשש תערובות  
חמץ, ומשומר מכל ביאת מים באופן שאין בו שום חשש מנהג  
מלאכלו בפסח, ומותר להשתמש בשמן שומשמן הנ"ל בחג המצות  
הבעל"ט בשנה זו ביחוד אחר מינונו כנהוג גם המהדרין מן  
המהדרין יאכלו עניים וישבעו וישמחו בחג הק' הבעל"ט בתנובת  
ארץ חסרתנו ומעשה ידי אחינו המכשירים אותה בטוב מעם ודעת.  
ולראי' הונח חותם בד"צ בפקודת מרן הגאון הגדול והרה"ג  
בד"צ שליט"א פעה"ק יפו ת"ז יום ב' אדר שנת התרס"ב.

(מקום חותם בית דין צדק בעתיק יפו והמושבות ת"ז).

בעזה י' יום מ' לחדש אדר שנת התרס"ט.

אורה ושטחה וששון ויקר לכבוד ידידינו הרב המאוה"ג  
הגאון המפורסם לתהלה כו' כש"ת מו"ה אברהם  
יצחק הכהן קוק שליט"א.

אחרי עלות השלום וברכה מתררי קודש כמשפט.

הן ה' למראה עינינו כתב הכשר על שמן שושמין לחג  
הפסח כתוב ע"ש הכד"צ דעה"ק יפו ת"ז ומקיים בגושפנקא דילי,  
ומשש חיל ורעדה אחותנו על ככה, וחמה תמה נקרא על כ"ג מה  
ראה על ככה ומה הגיע אליו, לעשות כזאת, הלא נפשו יודעו.  
מאד, כי לדאבון לבבינו הן בעון אחסור דרא, ורבו הפריצים אשר  
יחפשו עלילות לעשות חדשות בדת, ואם יפתח להם פתח כחודו  
של מחם וכי ח"ו, ומחיצת הכרס שנפרצה אומרים גדור, ואף כי  
לא ליול בתר איפכא ח"ו, וכ"ז לרוחא דמלתא אף אם הי'  
ההיתר פשוט כביעותא בכותחא, מוטל על גדולי  
ישראל לעשות משמרת ומשמרת למשמרת \*  
ולהעד בעם לבל יהרסו כו' ח"ו, ואולם בענין הזה, לדעתנו ולדעת  
רבני וגאוני עי"ק. אשר נדברו על ככה, א"א להיו מהאיסור אף זין  
כ"ש, מחמת כמה מעמים לא עת האסף פה, ונוראות נפלאות היא  
בעינינו מדוע איפוא מיהר לעשות כזאת במרם שאל ודרש גם  
מחכמי ירושלים אשר מהולל ה', גם בחורבנה היא רבתי בדיעות מלאה  
חכמים ומופרים בפ", לישרי לן מר כי שגגה יצאה מלפניו, ולזאת  
הוסכם מאתנו להדפיס מודעות בשער בת רבים, להודיע כי חלילה  
לסמוך על היתר זה, ואך חסנו על כבודו דמר, ג"כ הגנו מודיעים  
זאת לכ"ג והחכם עיניו בראשו לראות לבטל את הכתב הכשר  
הזה והפה שהתיר הוא הפה שיאמר והיא כבודו ותפארתו, כי יראו  
הכל אשר אינו חס על כבודו, ומבטל דעתו ורצונו לכבוד שמו  
יתברך, ואולם דעה לנכון נקל כי כגון דא יפה שעה א' קודם,  
עוד לא יתפרסם החיתר בפני כלל ההמון, ויהי' קשה להפרישם,  
גם יאמרו היום אוסרים ולסחרת מתירים, ויחוד כחוכא. כי ע"כ

יראה לתקן ועד פהרה ירוץ דברו אל הקודש כנ"ל, עב"ם בוא  
יבוא מכתבו עד יום ועש"ק הבעל"מ ולא יאתר, ובאם לא נשינ  
מכתבו עד חצות יום ההוא נהי' סוכרחים להודיע בשער בת ציון  
ולפרסם בחוצות ירושלם כי אין ממש בכתב העודה והכשר ואסור  
לסמוך על זה, ופנמוחונינו כי ישם מקום לדברינו ביפה שעה קודם  
נקצר ונסיים בשים שלום וברכה כנפשו ונמשות ירדיו בד"צ דמעה"ק  
ירושלם הוכב"א, הדרור"ש כלונ"ח וחתימים בברכה בכל רחשי כבוד ויקר  
נאם ליפמאן דוד במהר"י ז"ל

נאם יוסף יהודה בריד הלוי ז"ל

נאם אברהם כלא"א מניה דוד הבהן ז"ל

(מקום חותם ביר"צ מעדת אשכנזים חסידים בירושלם ח"ו)

נשנה ונשלש בקשתינו נא ונא להשיב לנו כנ"ל עד יום  
ועש"ק הבעל"מ, ואין בזה אף פגיעה כ"ד בכבודו, מזקנים נתבונן,  
מצינו גם אצל חז"ל אשר מפיהם אנו חיים שאמרו הדרנא ביה  
מכללם סוף פסחים לענין חזרת יעוד בכ"ב מקימות עצמו מספר.

ב"ה. י"א אדר תרס"ב.

לכבוד ידידי נפשי הרבנים המאוה"ג בד"צ דקה"ק  
אשכנזים-חסידים בעיקול"ת ירושת"ו, וכיחיד כבוד חביבי  
הרב הגאון מזהר"ל דוד שליט"א, — שלו' וברכה.

לעת ממש הגיעני מכתב קדשם, ואניד לכתר"ה האמת, שלא  
עלתה על דעתי כלל, בעת שבאה השאלה לידן, שיהי' דבר זה נחשב  
לחידוש כל-דהו, אחרי אשר כל האחרונים המצויים בידינו אמרו פה  
אחד, — מה שהמברא מכרעת ג"כ — שאין גזרת קפניות חמורה  
מגוף מיני דגן; וכל זמן שלא גלתה או נתבשל אין שום מנהג לאסור,  
ולא שמעתי מעולם שיש בזה איזה מנהג. וכיון שהכל יודעים שעד  
כה הי' דרך עשיית שמן-השומשמן ע"י לתיתה, ועתה מכינים בלא  
לתיתה כ"א ביובש ולשם פסת, — א"כ איזה חשש יש בזה? ואני  
חושש מאד לכבודן של רבותינו האחרונים, שדבריהם מפורשים בזה

וראו לסמוך עליהם גם בדברים יותר חמורים, — ולא רק בענין זה של דקדוק על מנהג, שלא הי' נהוג בשום אופן, כי לא הי' לנו ש"ש משומשמן שאינם להותים עד כה, ואיני מוצא שום צורך להאריך בזה בדברים שהם כל-כך מפורשים: הרי דברי הרמ"א, כס"י הנ"ג ס"א בהג"ה, מוסכים רק על מה שכתב המחבר מלשון הרמב"ם, שאורז ושאר מיני קמניות אינם באים לידי חימוץ ומותר לעשות מהם תבשיל, — ע"ז אמר: ויש אוסרים, כלומר, שאוסרים לעשות מהם תבשיל, מפני שע"פ המנהג חשובים הם כה' מיני דגן שיש בהם חימוץ, — וע"ז קאי המנהג באשכנז; אבל חלילה לנו לשוויי מילי דרבנן כי חוכא ולומר שקמניית אסורים הם אפילו לא הוכאו במים כלל, שמיני דגן גופא מותרים באופן זה בלא פקפוק. והמדבני, שהביא חומר זה בשם סמ"ק בס"י הקט"ח, החמיר רק שאסור בהם חליטה, כמו שאסור אצלנו בחמשת מיני דגן, וע"כ כתב, שאסור ללותהו אפלו במים ריתחין, וכתב שזה נכון לאסור שמא יבא לתנו במים קרים, וממילא, דבכל אופן שגם במיני דגן איני אסיר חלילה לאסור במיני קמניות. דהיינו כשהם שמורים מכל ביאת מים, וכיון שאפילו עצמם של הקמניות אינם אסורים בכהאי גונא, — ק"ו שהיוצא מהם אינו אסור. ואין כאן שום מנהג כלל, כי דרך העשי' של שמן-שומשמן הי' כך עד כה: שהיו הנכרים ליתתין אותם במי-מלח ואח"כ היו סוחטים מהם את שמנם, אבל איתו השמן שנסחט ע"י המכונה החדשה בלא שום לחלוחית של מים, כ"א משומשמן יבשים, — איזה סרך מנהג יש בזה, מאחר שלא היו דברים מעולם? וכן כתה"ד כפל ושלש כמה פעמים, שהוא מדבר רק במיני-קמנות להותין, וכתב מפורש בס"י ק"ג: "שרגילים שלותתין אותם זרעונים במים קודם שעושים מהם שמנים". ודברי הגר"ז בשו"ע שלו מפרשים הם כס"י הנ"ג ס"ה: יאפילי במיני קמניות לא נהגו אלא איסור אכילה אם נפלו עליהם מים, בענין שכיוצא בזה כה' מיני דגן אסור מעיקר הדין. ובס' חיי-אדם כלל קב"ו ס"א דקדק ג"כ כפי לשון הראשונים וכפל כמה פעמים, שכל האיסור הוא רק לבשל מיני קמנייה או לשרות במים, אבל למחון אותם ולאפות מהם מצה מותר. וזה מותר אע"פ שמביא בהם מים, משום שאי-אפשר כלל שיהי' חמור יותר ממני דגן, והיא

הדין ודאי שבכה"ג מותר היוצא מהם, שלא יחמירו ביוצא מהם יותר מהם עצמם. ובס' משנה ברורה סק"י: וכן מותר להדליק, ר"ל אפילו להתו. במים. והיינו שכך היא הכונה הפשוטה, שלא נסתפק ע"ז אדם מעולם שאין ימים מקום לאסור. באופן שהי' מותר אפילו אם היו סוחטין מיני דגן ממש והיו עושין מהם איזה שמן ואין דרכי להביא כ"כ מדברי אחרונים, אבל בזה הענין שתלוי במנהג, טוב הוא לראות לכל הופשי התורה מראשונים עד אחרונים. — כולם ידעו דבר ברור זה, שאין מנהג של קמניות לאסור כ"א באופן שגם במיני דגן הי' אסור; ובס' עמוד-השלחן, הגהות לס' קיצור שו"ע, גם היא הגיה על מה שכתוב שם, בס' קי"ז ס"ד; כל מיני קמניות אסורים, — היינו לעשית מהם תבשיל. וא"כ איזה חשש יש בזה, ואיזה היתר יש לאסור דבר המותר בזה, — שהשומשמן נהכררו יפה-יפה ע"י מכונה טובה, שא"א שיהא בהם שום הערובות של דגן, ונשמרו פה שלא בא עליהם שום לחלוח של מים, ואח"כ נעשה הלחיצה במכונה ברנע ממש ותיכף יוצא השמן בלא שום שהי' כלל! ואפי' אם הי' יוהה השומשמן בשמן פשוט הוא שאינן כ"א מי-פירות, שגם בחיטים נקרא היוצא מן החיטים מי-פירות, כמבואר בפסחים ד' מ', ופשוט, שאין שייך כלל להחמיר חומר של מי-פירות לגבי קמניות, במקום שהם בלא הערובות-מים כלל, מה שהוא נגד המשמעות של כל הפוסקים, וביחוד אלה שדייקו לגבי שמנים, דמיירי שנלתנו בתחלה, ובלשון תה"ד הנ"ל. ולמה לנו לגבב חומרות בדבר של מנהג, באותו האופן שלא חל עליו שום מנהג כלל! ואיך נשא פנינו נגד כל רבוהינו הפוסקים שהתנו מפירש, שלא נאמר אי-י מנהג זה כ"א ע"י תבשיל או להיתה!

והעיקר איסור לכבוד מעלה תורתם, שראוי לנו להחזיק כל דבר שנעשה בתיקון הישוב, ההולך ונבנה בימינו בחדרי השי"ת. ובוזה שיצא בכשרות, מין זה החדש של שמן-שומשמן המשוטת, יתחזקו ידי המהעסק בהמכונה החדשה. ויהי' לו ריוח שיוכל לנהל את העסק שלו, ועי"ז יראו עוד אנשים שהענינים המתילדים

באה"ק לטובת בנינה מוצאים חזיק מצד רבנים ובתי-דינים, והיה  
דברי ת"ח נשמעים יותר ויתקדש עי"ו שם-שמים. — ואם הי'  
ח"ו שום נדנוד של איסור בדבה, — חלילה לי  
לבקש להקל משום תקון הישוב; אבל בדבה  
שהוא רק קצת דיוק בענין של מנהג, שראויה בצורת חזקה  
וסברות ישרות כולן עומדות כחוסה להחזיק את ההיתר, — למה  
זה נכבד על מישבי אה"ק, ונאסור? וחלילה לנו לחשוב, שע"י  
מה שאנו מתירים את הסותר, מה שלא היה דבר זה במציאות על  
מה שיחול מנהג של איסור, כי בזה ג'תן פרצה לפני המורצים,  
חלילה! אדרבא, כשיראו העם כולו, שמה שהוא מותר אנתנו מתירים,  
אז יאמינו ביותר, שכל מה שאנו אוסרים הוא מפני שכך הוא דין  
תורה, או מנהג ישראל, שהוא ג"כ תורה. אבל אם נאסור אפילו  
דברים הנאים על-ידי המצאה חדשה שלא היו מעולם כלל, יאמרו  
שהרבנים חפצים להחמיר מלבם ואינם חסים על הצבור, וכוה  
נתינת-יד לפרצות גדולות, ד' ישמרנו. וכיחוד אני תמה על מה  
שכתבו כבוד תורתם: למה לא דרשתי ע"ז מחכמי ירושלים? יגידו  
נא: היכן סצינו, שנדבר שמתברר לב"ד, שהוא פשוט כהיתר  
שעליהם-חיוב לשאול לבתי-דינים אחרים? — ובעה"י ישבנו על  
מדוכה זו בקיבוץ חכמים, הרה"ג בריצ, וחקרנו על צדדי הספן  
ולא עלתה על דעתנו כלל, שעל דבר פשוט כזה ימצאו נוקפני  
ומערערים. וק"ו הדברים, מה שכותבים כת"ר, שאנכי אכתוב לכמו  
את הכתב-הבשר, ושאינן זה נגד כבודי. באמת כבודי כאין הוא  
אבל איך אעשה שקר בנפשי לאסור דבר  
שההיתר הוא כ"כ פשוט וברור? ובעיקר, שכתב  
הם רחוקים ממקום-המעשה, ואינם יודעים שאין שום דמיון לשסן-  
שומשסין זה עם כל שסן-השומשסין שנעשה עד כה: שהוא הי'  
גלתה, וזה — נשמר הוא.

זה פשוט הוא, שאפילו אם יהערבו אח"כ זה השסן בתבשיל  
אין שום חשש איסור, שלא אסרו אלא את היוצא מן הקמניוד  
שכבר גלתה, ונאסר כיוצא בו אם הי' מי'  
דגן; רק לרוחא-דמילהא: אין בענין זה שום חשש אפילו כל דהו.  
מפני שדרך למנן את השי"ש לפני תשמישו, וכשממננים אותו אי-

בו עדיין שום תערובות מים ואח"כ נעשה מבושל שאינו מחמיץ, כמבואר בנמ' ד' ל"ט: ואלו דברים שאינם באים לידי חימוץ: האפוי והמבושל. אלא שהגמ' מקשה: אדמבשל לי' מחמע, ורש"י מפרש, שא"א לפרש בדשדי לה בתוך רותחין, משום דתני בהדיא וחלוט, — שחלמו ברותחין, אבל זה פשוט הוא גם למסקנא, שכל מבושל אינו בא לידי חימוץ, אם אין שם מעם של „אדמבשל לי' מחמע“, א"כ כאן שמטנגים את הש"ש בלא שום תערובות מים מקודם, הרי לא שייך כלל לומר עליו „אדמבשל לי' מחמע“, שהרי הוא מי-פירות גמורים, שאין שם שום דבר שיקבל חימוץ, וממילא אין את"כ שום איסור כל שהוא אפילו כשנותנו לתוך התבשיל. וזה אני אומר רק לרוחא-דמילתא, אבל באמת אין כאן שום מקום להמשיך להחמיר בדבר שהוא רק מנהג בעלמא, ולא יהא אלא ספק, — ג"כ קמ"ל דמוקמינן אדינא, וק"ו שראיות ברורות שאין כאן שום חשש מנהג.

עכ"פ, הנני מאמת לכבוד תורתם החביבה, שאיני מהאנשים שבושים לומר: מעיהי, ואם הייתי מרגיש בזה אפילו נדנוד מעות לא הייתי בוש להגיד זה אפילו לפני אלפים ורבות עם; אבל כאן הנני רואה, שההלכה היא ברורה, ויותר מזה — שאין כאן מקום לפלפול של הלכה. וזמן הדין עלי לבקש מכבוד מעלהם, שיחיושו על כבוד-התורה, של המעט-מן-המעט שלי ושל כבוד הרה"ג בד"צ שלנו שי', שכולנו עשינו דבר זה בכונה רצויה לשם-שמים, לא במרד ומעל ח"ו, ולא עלתה על דעתנו, שיסתפק שום אדם בזה, כי חוד ת"ח שיש להם שכל ישראל וסברא הגונה. וכאשר הננו תמיד אהובים וידידים, כראוי לת"ח שבא"י המנעימים זה לזה בהלכה, אנקש בזה מכבוד תור"ה, שיעבירו-נא על מרותיהם ואל ירעישו בענין זה את אה"ק, שבעוה"ד היא מסובלת במחלוקת ומריבות מצדי צדדים.

ולע"ד דרך-השלו' בזה הוא כך: שנדפס בולנו יחד מעשה-ב"ד, שההתר העבר כיון שיצא מב"ד חשוב כבד"צ שלנו, — יצא, וזהו רק מפני שאין שם-שומשמן זה דומה לש"ש שהי' עליו הסנהג של איסור; אלא כיון שאני רואה, שהדרת כבוד תורתם אינם מסכימים עמי, ע"כ על השנים הבעלים לא יהי' היתר זה

בוע עד שנתועד יחד ונדון בענין זה, ואחרי רוב דעות יקום דבר,  
יכתוב בספר אורייתא רמשה : אחרי רבים להטות. — ואז גם אנכי  
חזן ידי להרבים, ובודאי יסכימו עמי כבוד הרבנים דיני הבר"צ  
י'. ובאופן זה יתקדש שם-שמים על ידנו, ויראו הכל, שכבוד-  
תורה חביב הוא לנו. כך היא עצתי ובקשתי מכבוד הדרתם,  
ביחוד שאי אפשר לי כלל לגרום עתה הפסד לאותו האיש הנדחק,  
שר סמך על הוראתי, והרבה בהוצאה בשביל היקון השיש לשם  
סת. ואם יעמד עם סחורתו יוכל להיות נהרס מטצבו לגמרי. ולמה  
ה יצערוני ככה? —

ואקוה שיהן ד' שיכנסו דברי אלה, האמורים כאמת והמים,  
לככם המהור, והאמת והשלו' אהבו, והנני בזה ידידם, קשור  
באהבת-נפשם ודודש שלו' תורתם באה"ר.

## הק' אברהם יצחק הכהן קוק

בעה"י. יום י"ד לחדש אדר שנת התרס"ט.

אורה ושמחה וששון ויקר לכבוד ידי"נ עוז הרב הגאון  
המפורסם וכו' מו"ה אברהם יצחק הכהן שליט"א. —

מכתבו היקר הגיענו, והאריך עלי' הכהן לבאר מעט  
ונימוקי, ואם באנו להשיב על כל דבריו תקצר היריעה, וימא קא  
גרים לקצר באמרים, ואך המצית דבריו הוא לחלק אם באו עליהם  
מים מקודם או אחרי כן, וכשאנו לעצמינו לא יכולנו לעמיד על  
דעתו זה, ולדידן הדבר פשוט בכיעותא בכוחא כי נהפוך הוא,  
וקטניות דמי' לדגן לכל מילי, אדרבא ידאינו מר אי' איפוא מוצא  
חילוק זה, וכן לא הועיל מאומה בהטיגון, כי הגזירה במקומה  
עומדת וכמיש המרדכי לענין חלומה משום גזירה הה"נ בכאן,  
(ועיין בס' תפ"ר ובמחצית השקל שם) ונוראות נפלאות בעינינו  
על הדר"ג אשר שינה ושילש במכתבו לקרוא זאת לסנהג, הלזה יקרא  
מנהג, המנהג הוא להחזיק בדעת האוסר, והוא אמרו מדינא. ולפי  
פריצות הדור לעת כזאת, חיששנו גם מדינא דגמרא כמו קמחא  
דאכישונא. וד"ל, ותיתי לן כי מאד יקר בעינינו כבוד ת"ח כפרט



נברא רבא דכותי, ואולם מה נעשה איפוא, במקום שיש ח"ה אין חולקין כבוד, ובעיקר הענין ידענו כי זה לפני כ"ש רצו איזה אנשים להקל בזה עפ"י האופנים של כ"ג ומיחו בהם כל חכמי ירושלים, וכראשם הגאון מלובלין זצ"ל, והגאון מבריסק זצ"ל, ויברל לחיים טובים הנרש"ם שליט"א, ומני אז הוחזק לאיסור, ומעולם לא דרף אדם בדבר הזה. כללו של דבר אנחנו על משמרתינו נעמד, וחלילה להקל בזה, ובודאי נראה להדפיס טודעות, בצירוף כמה רבנים וגדולים מקריתא קדישא להודיע ולהזהיר כי שום בר ישראל לא יסמוך על זה. וכ"ג יוכל בעצמו לבטל את ההכשר, באופן שלא יהא שים זילול בכבודו, בשגם כי הלא יוכל לכתוב מפורש, כי חזרתו הוא ממעם שרבו עליו חבריו, וכבר נאסר מחכמי וגאוני ירושלים. נא ונא, כי יחיש ימהר מעשהו בזה ביפה שעה קודם, ויאמנו דברינו אלה כי יותר ממה שכתוב כאן כו' ומש אין די באר רבת הפרצות שייכל לבוא מזה, לא נכחד מכ"ג כי כמה רבנים וגדולים מעה"ק הן מקהלת אשכנזים והן מקהלת חסידים, צוחו ככרוכיא על אשר לא יצאנו תימ"י במחאה גלויה, ומש הרבו להריב עמנו על ככה, ואולם אנן עמדנו כנגדם ולא רצינו למהר בזה, למען לא יהא זילול ופגיעה בכבודו, ובטחילה מכבודו איך הרהיב בנפשו לחלק מסברא בין באו מים מקודם בענין הנוגע לאיסור הראשונים, ואשר אמרו כי דמי לדגן, נשנה ונשלש בקשתינו לשום מקום לדברינו בהקדם האפשרי. ובה ירבה ייחודל כבודו, ושלים על ישראל על רבנן ועל תלמידיהון. כעתירת ידיו

הדורש וש"ת בלינ"ח וחומתים בברכה.

באם ליפמאן דוד במוהרי"י ז"ל

באם יוסף יהודה בר"ד הלוי ז"ל

באם אברהם בלא א מיה דוד הכהן ז"ל

(מקום חותם ביד צמרת אשכנזים חסידים בירושלים ת"ו)

ועכ"פ יזהיר את המיכר אשר לא ישלח את השמן לירושלים, ובתכמתו יראה וישתדל אשר המוכר יציית לדבריו ולא יביא השמן לירושלים, כי באם יובא השמן לפה יהי ח"ו מחלוקת גדול על ככה — ור"ל ברמיזא.

לכבוד ידידי נפשי וחביבי הרבנים המאוהג רבני בד"צ  
לקה"ק אשכנזים חסידים דעיה"ק ירושת"ו. וביחוד כבוד  
ידידע הרב הגאון איצר תויד מוהר"ל דוד שליט"א.  
שלום וברכה עד העולם.

מכתבם הנכבד לנכון הגיעני, והנני רואה, שראוי לי לבאר לפני  
כבוד תורתם את אשר קצרתני במכתבי הקודם. כי באמת לא עלתה  
על דעתי שימתפק אדם בדבר, שמנהג איסור זה של קפניות, אם יש  
לנו בו איזה פרטים של ספק — שנהי' נמיס בו להקל ולא להחמיר,  
וע"כ כאשר שבכל מקום שמצאנו גזירה זו מצאנוה רק במירי  
דמדנן — כמובן לא הי' מקום כלל לאסור השמן היוצא מהן, שלא  
שייכו בעצמו המעטים של חילוף במיני דגן ולא חשש תערובות  
שהוא מ"מ במל לפני הפסת, אלא שמאחר שכבר נלתנו הקפניות  
וחל עליהם שם איסור — שוב גם היוצא מהן הוא כמותן, אבל כל  
שיצא היוצא מהן כשהן יבישים ואין עליהם דרא-דחיסוץ — ובפרט  
בנידון שלנו, שביארתי כבר לכבוד תורתם שהמכונה עושה היא  
מעשיה במהירות, שאפילו אם היה נשרה במים והי' שייך בו חימוץ  
לא הי' בא לידי חימוץ, מפני שהיא עסוקה בלחיצה בלא הפסק  
עד שהפסולת נשארת יבשה ואין כאן מניעת עסק כלל, וכאן שכבר  
יצא בהיתר איה נמצא מקום לאסור את השמן  
כשנתן במים ולומר שהוא יבא לידי חימוץ —  
מה שמחזי כי חוכא? ואם הי' עולה על הדעת, שראוי  
השמן לבא לידי חימוץ אחר שכבר יצא בהיתר ולא נקרא שם  
איסור על השומשמן כלל, לא הי' צריך בתה"ד סי' קי"ג לטרוח  
ולבאר שענין החיסוץ שיש בוה לפי המנהג בשמן של שומשמן  
ושל קנבוס הוא מפני „שרגילין שלותתין אותן זרעונים במים קודם  
שעושים מהם שמנים" והי' יכול לאורווי את דין היתר ההנאה עי'  
מה שנותנים שמן על גבי מים להדליק אותן; והרי העידו התוס',  
בשבת ט"ז ב' ד"ה מפני: „שרגילין לעשות כך לתת מים בזוכית  
שקורין לאמפא ונותנים עליה שמן בע"ש", וכיה בר"ן שהי' זה  
מנהג קבוע אצלם, וכ"נ מד' תשובת הגאונים, כמבואר בב"י סי'

רס"ה, ובודאי היו עושיין כן גם בפסח שהיו מדליקין בפמטות בעששיות כדרך ההדלקה בכל השנה, ולמה צריך הוא לומר בתה"ד שדוקא מפני שלותהין את הזרעונים יש בו ענין של חימוץ, אלא שעם כל זה הוא מותר בהנאה ע"כ מותר להדליק בו? — והי' לו לומר בקצרה, שיש כאן חימוץ במה שמדליקין את השמנים ע"ג המים או גותנים בהם מים כדי להגביהם ומ"מ מותר בהדלקה אלא ודאי פשוט הוא, שכל זמן שיצא מתוך המידי דמדגן בהיתר ונשתנה נופיה ונעשה שמן, אין כאן מקום לומר שיהי' בו אח"כ גזירה של מנהג קטניות ויתחמץ כשיבא במים. — והדעה נותנת כן לכל המעטים של גזירת קטניות: אי משום איתליפי לא שייך כ"א בעור שהוא כתואר של מידי דמידגן ולא כשהוא כבר בצורה אחרת שאין שמו עליו, ואי משום תערובות ג"כ שייך הוא ביבש שיש לומר שאינו במל, — וביחוד בעל תה"ד בעצמו הלא כך הוא שיטתו שדוקא בלח-בלח לא חו"ג, כמבואר בדבריו במי' קנ"ד — מקור ההגה"ה דמי' המ"ז ס"ד, — ובלא"ה י"ל שאפשר יהי' להכיר אחר הכירור בין מין דגן למין קטניות, דאו ל"ש ביטול כלל ע"כ חל עליהם שם איסור וממילא נאסרים ג"כ היוצאים מהן, אבל כשנעשה שמן קודם שכא לידי שום לחלוחית — מאיזה מקום יוכל לבא כאן איסור? ואפילו אם היה בו איזה מין דגן הרי הוא במל בלח-בלח ולא יוכל לחול עליו שום חימוץ אלא, שאם לותתין את הזרעונים חל עליהם שם איסור חימוץ מטעם המנהג ואסורים שוב אח"כ ממילא גם היוצאים מהן. — וכאן בנ"ד, שע"י המכונה צריך לעשות דוקא ביובש בלא שום לחלוחית של מים, ודאי לא שייך שום איסור ושום גזירה. ועוד, שהוא פשוט, שאי אפשר כלל שנאסר את מה שלא בא לשום חימוץ משום שכשיתערבו בתבשיל או יבאו לידי חימוץ, שהרי קי"ל שאם נתערבו כל מיני קטניות במלים הם, — ולא נחלקו הפוסקים כ"א אם הם במלים בששים כשאר איסורי תורה או שבמלים הם ברוב בעלמא וכן הוא הכרעה האחרונים שבמלים ברוב בעלמא, — אי"כ מתי יהול על זה איסור — הלא הכף בשנותנים אותו לתוך התבשיל הוא במל? ולא מצינו שום חששא בדבר שיותר בדיעבד, כמבואר בד' הפוסקים וביחוד בש"ך יו"ד סי' י'

סקי"א, ואע"ג דלא נקמינן כדמשמע מד' פר"ח דמדמה להו לחלה  
חו"ל דמבטלה ברוב לכתחילה, מ"מ ודאי לא מסתברא לחדש  
איסור, במקום שאפי' הי' איסור בתחילה הי' כה"ג חזר וניחה,  
עכ"פ בשנפל ונתערב בדיעבד.

והנה כ"ז הי' די גם אם לא הי' הדרך של שמן שומשמין  
תמיד, למגנס קודם שימושם וקודם שבאו לידי הערובות של מים;  
ומה יש מקום עוד להרהר בנ"ד, שמנהג קבוע הוא לטגן הש"ש?  
והנה לכך מה שבנוף קמניות עצמן בחליטה, שאע"פ שהמרדכי  
סחמיר מ"מ דעה, אור-זרוע" הוא להקל, וידוע שלא הי' הספר  
„אור-זרוע", שזכינו לאורו זה איזה עשיריות שנים, מפורסם בין  
האחרונים, מפני שהי' כה"י גנוז, ובודאי אם היו דבריו ידועים היו  
מצרפין אותם להיתר לכה"פ במקום שישנם עוד סניפים, וכמו  
שהדין נוהג לרין כך בד' הראשונים שלא באו זכרונם על ספר  
מפורסם, כמבואר בחו"מ סימן כ"ה ס"ב בהגה"ה, ועכ"פ ראוי לנו  
לצרף דעתו בנ"ד שהדברים מספיקים להיתר גם בלא זה, ובפרט  
כאיסור קלוש כזה שראוי ללכה בו אחר המקילים; אבל באמת  
אין אנו צריכים לזה, ואפילו אם הי' ציור לומר, מה שאי אפשר  
לומר, שדברינו הראשונים לא היו מספיקים בהיתר והיינו צריכים  
לבא להיתר מטעם הטיגון לכדו, הי' כ"כ הדבר פשוט להתיר  
אפי' לדברי המרדכי לכדו בלא שום צרוף כלל של ד' האי"ן,  
שעד כאן לא אמר המרדכי שראוי לאסור בקמניות גם בחליטה  
אלא בחליטה שבכר נאסרה ע"פ הישיבות בכל דבר שבא לידי  
חימוץ, משום שאין אנו בקיאים בחליטה, שצריך לזה  
צמצום גדול ויריעה מספקת — ועם כל זה לא הי' ניחא להו  
לרבוהינו הראשונים להחמיר כ"כ ולהגן את חומר החליטה שמטעם  
חמרון בקיאותנו על דבר שאינו אסור מעיקר הדין, וע"כ צירפו  
לזה עוד טעם, שבין שדרך השימוש של הבישול הוא כה"ג: ב"מ  
צוננין, יש לגזור שיעשו כן גם בפסח ויתבטל עי"ז כל הסיג כולה,  
אבל אם לא היתה גזירת חליטה פסוקה תחילה לא הי' סחמיר  
כלל על קמניות בזה, ולא הועיל טעם של המרדכי כיא להשוור  
קמניות לכל מיני דגן גם לכלל הגזירה. ועתה ניחוי אנן: הר  
ברור הוא דלגבי טיגון לא שייך כלל לומר שאין אנו בקיאים בטיגון

כי רק בחלימה, שיש כאן בצק שבא לידי חימוץ ומים המביאים את החימוץ וכל עיקר הדבר שאנו צריכים לבטח בו שיהי מעכב את החימוץ הוא החלימה שבאה דוקא עי דיקולא דמיא של הרתיחה, — ע"כ אנו חוששין שמא יצמצמו לתן דוקא בעת הרתיחה ויתחמץ מיד ולא יועיל אח"כ שום בישול, אבל כמינון זה של השמן, שהוא נקי מכל תערובות מים שבשום אופן איננו יכול לבא לידי חימוץ, איזה בקיאות יש כאן? אין צריך כאן דיקולא דמיא ולא שום ידיעה אלא ממננין אותן היטיב כדרך בכל השנה, וכיון שהוא מתבשל טוב איננו יכול לבוא לידי חימוץ אפילו אם היינו מדמים אותו לרנן ממש, שאין כאן ענין שיהפש עליו שם חימוץ, ועוד ששם בקמניות עצמם בחלימה, עיקר הגזירה היא לדעת המרדכי משום שדרך השימוש הוא במים צוננים, — וכאן להיפך דרך השימוש הוא ע"י מינון — ואיך נגזיר שיעשה מה שאין דרכו לעשות בכל ימות השנה ולערב שמן שאינו ממונן בחבשיל במקום שאם יעשה כן גם הוא צריך להיות במל ואין כאן שום מכשול חלילה?

ומה שרמזו כת"ר לר' שו"ע כס"י תס"ד ולר' מחצית השקל שם באמת צריכים לכאור דבריהם, שהרי מג"א שם ביאר ע"פ דברי הה"ד; שעושין אותו עם יין, וע"ז ודאי יש להקשות: איזה איסור יש כאן ואיך יתחמץ החרדל ע"י יין שהוא מי פירות? אבל בתה"ד מפורש המעם: מפני שאי אפשר ל"ן בלא מעט מים ובלשון תה"ד כתוב: בתירוש, וע"ז כתב בסג"א ס"י תס"ב סק"ו, דדוקא בעודו תירוש קודם שנעשה יין נאסר ע"י תסיסה, או אין מיעוט המים מהכמל והוא כמי פירות עם מים ואסור, אבל אם היו מערבין אחר שכבר נעשה יין אין ע"ז שום איסור כלל, ובמי פירות כאלה שיוצאים מאותם הפירות עצמם עדיף מפי, שהרי אנו מקילין בחירוק שני שבלים כרינא דנמרא ולר' המ"ז היו מעטא משום שאין אנו עושים בידים התערובות אלא ממילא הוא בא, יק"ו כאן שכבר ביארתי שיש כאן עסק תמיד ע"י הלחיצה כל זמן שהשמן נוול מהשומשמן, ואפי' אם יבא אדם לחוש: שמא יורמן, מה שאי אפשר להיות, שחפץ הלחיצה ויהיו השומשמן שריום בשמן שיצא ממנו אין אנו עושים דבר זה בידים, כ"א הוא בא ממילא, שאפילו במיני דגן שבקינן ליה אדינא, וק"ו למעמיה של התוס' מנחות ג"ד

ע"א, המובא במג"א ס"ק ג', דלא חיישינן לכך בשבליים, דמילתא דלא שכיחא היא, כאן הוא דבר שאי אפשר שיוזמן כלל. ומכ"ש לפי מה שביארו תוס' שם שעיקר הטעם דלא גזרינן שמא יצאו המים היא משום שיהי' רק חמץ נוקשה לא חשו לה. וק"ו דלא נחוש לה במקום חששא רחוקה של קטניות.

ומה שתמהו עלי כח"ד על שאני קורא את איסור הקטניות בשם מנהג, — הנה חייב אדם לומר כלשון רבו, וכל הפוסקים המדברים מענין זה רבים מהם קוראים אותו מנהג, ומפורש הוא בד' רמ"א בד"ם במקומו דקטניות אינן חמץ כלל ואינם אמורים אלא משום מנהג. וחלילה לנו לברא שם איסור חמץ על קטניות שנוהגים גלילות רבות מישראל בו היתר, כמו רבים מהספרדים, בשנה של יוקר ובצורת, ד' ישמרנו. נהגו גדולי הדורות להסכים להתיר לפי הענין; יש שמתירין לעניים ולא לעשירים ויש שמתירין לכל דוקא כמכונא דהוה בתשובות האחרונים, — וחלילה לומר שמתירין איסור, אלא שיסוד איסור שהוא מנהג הוא ג"כ חודה; אבל ס"ם אין להפליג בו בחומרות כ"כ בפרטים שיש בהם טעמים נכונים להתיר במה שאין ע"ז מנהג כלל, כנ"ד שהוא ענין חדש שלא הי' מעולם, לעשות ש"ש ע"י מכונה דווקא ביובש גמור וכאופן שיש עסק תדיר וברירור מובטח מכל מיני עירוב ושמן ספק חשש חמץ, ודאי אנו צריכים לדון בדבר להקל ולא להחמיר לעשות את הגדר יותר מן העיקר, — שהוהירו אותנו ע"ז חז"ל באבות דר"נ פ"א ה"ו: „מכאן אמרו: אם סג אדם לדבריו אינו יכול לעמוד בדבריו; מכאן אמרו: אל יוסיף אדם על דברים ששומע. ר' יוסי אומר: טוב עשרה מפחים ועומר ממאה אמה ונופל.“ ובודאי כונת הענין על דברים כאלה, שאין לבקש להחמיר במה שלא קבלנו ע"ז מרבותינו בדבר שכעצמו הוא סייג. ואין להוסיף חומרא על חומרא כ"א במה שמצאנו מפורש או בראיות ברורות. אבל כנ"ד שהכל הוא להיפוך: שהענין הוא מנהג בייסודו וההפך הסחודש — אין בו שום מנהג וא"א שיהי' בו מנהג, וראיות ברורות נותנות עדותן להקל. — אם יהיה אפשר להכנס באיזה דחוקים

דברי האגודה חסדו ה  
אהל זוסף יצ  
ליוני

לדחות את הראיות, ג"כ אין לנו למשוך את הדבר  
להחמיר ולהיות מוסיפים על הדברים ששמענו, ועיקר הנמ"י'  
לתוסרות יתירות, במה שיש דרך סלולה ע"פ דרכי התורה להקל  
אין זה מילתא דחסידותא כלל; וכבר גנה ענין זה קדוש ד' הרח"ו ז"ל  
בהקדמתו לספר, עץ-חיים", ודייק, שזוהי מדה של המתרחקים מפנימיות  
התורה, רחמנא לצלן מהאי דעתא, וזה לשונו הקדוש: „וכנגד כת  
חכמי הפשט, אותם אשר הם מואסים לעסוק בחכמת האמת הנקרא  
עץ חיים לחיי עולם, ועוסקים בסיפורים הפשטיים בפשומן בלבר,  
ואומרים שאין בתורה אלא הפשט בלבר ח"ו, אשר הוא נקרא עץ  
הדעת טוב ורע. — עליהם אמרו: חכמים הם להרע ולהטיב לא  
ידעו, כי בסיבת היותם מואסים בעץ חיים אין הקב"ה עוזר אותם  
והם שוגים (או שונים) בפרטי עץ הדעת טוב ורע ומהפכים אותו  
לרע ומטמאים את המהור ואוסרים את המותר ופוסלים את  
הבשרי עכ"ל. הרי דייק בשלשה האופנים של „מהור“, „מותר“, „בשרי“  
והפכם הוא: ממא אסור פסול, שזו היא הקלה מה שנוטים יותר  
מראי להחמיר ולאסור, ובאמת דרכן של רבותי הגאונים הצדיקים  
שוכיתי לשמשם, זכותם יגן עלינו ועל כ"י, ה"י שלא להיות נוסים  
להחמיר בכל מה שיש מקום להקל, ביחוד בדברים שאין היסוד  
חזק ע"ו בדברי רז"ל בתלמודים. ישרי לנו מה שלא נוזו ח"ו ממה  
שהינהנו ע"פ מנהגי רבותינו הפוסקים, אבל בפרטים שיש לדון  
לכאן ולכאן וראי הנוטה להקל להיות חכם להיטיב ה"ו משובת,  
ובלבד שיהיו דבריו מיוסדים ע"פ עומק ההלכה וסברא ישרה. —  
וב"ה הוראתנו זאת כולוהו אהנהו לטיבוהא כאן, ויהא רעוא דיהויין  
כל שמעתין מחוורן וברירן כשמעתתא דא, דלית ביה ספיקא כלל ב"ה.  
הדרן לדברינו, מאחר שכך היא המדה בכל מקום שנמצא  
מחלוקת בין הפוסקים למיעוטי בפלוגתא בכל האפשרות, אף אנו  
נאמר שעד כאן לא נחלק המרדכי על או"ו שהתיר ע"י חליטה כ"א  
בנוף הקטניות בעינו ולא ביוצא ממנו, ודוקא בדבר שהוא נאכל  
בלא תערובות אבל לא דבר כזה דשיש אם נאכל בלא תערובות  
הרי אין בו מים וליש כלל שום איסור, ואם מערבים אותו עם  
מים ע"י תיקון התבשיל הוא מתערב וקליש טובא איסוריה דלא  
שייך לגזור ודמי ודאי לחלה חו"ל גם אליבא דאחולקים על פר"ח;

ואם נחלקו בדבר שעיקר שימושו הוא בצונן לא יחמירו בש"ש  
 שעיקר שימושו הוא ע"י מיגון ואם החמירו בחליטה, שיש בה דקדוק  
 הצריך בקיאות — לא יחמירו במיגון, שהכל יודעים את אומנותו.  
 ומה שאומרים כח"ה, שכדור הזה יש לחוש מדינא דגמרא כמו  
 מקמתא דאבישונא — זהו באמת יסוד הענין לדעת הגר"א, אבל  
 תוקא אם נאמר שהדבר הוא רק מנהג בעלמא שהנהיגו הראשונים  
 ושנו עלן כחד"א רק אז יש מקום לומר שגם היוצא מהם יאמר, ואולי  
 גם אם יצא מהם קודם שבאו הם עצמן לידי חימוץ, מפני שאפשר  
 שיבא היוצא לידי חימוץ אע"פ שהוא דבר רחוק, כמש"כ, — וגם זה  
 מתוקן הוא ע"י המיגון. אבל אם נאמר שהאיסור מדינא דגמרא  
 משום פריצותא דעבדי, — ודאי אין לנו אלא מה שאמרו חכמים  
 ההיינו גוף הקטניות ולכל היותר מה שיוצא מהם אחר שכבר  
 נתחמצו ע"י ביאת מים אבל מה שיצא מהם קידם החימוץ — איזה  
 חילוף יכול להיות כאן עם מינא דרגן ולא שייך כלל להחמיר בכ"ה  
 ואפריון אטמי לכבוד תורתם על מה שכתבו שכבודי יקר  
 בעיניהם. ודאי כך היא חובתנו לכבד כל מי שהוא מבניה של  
 תורה, וכדורנו זה, שכבוד התורה הושפל עד עפר בעוה"ר, יש  
 יותר לעשות חומרות וגזירות בזהירות בכבוד התורה מכל החומרות  
 שבעולם. ולא הבנתי כלל מה שכתבו כח"ה שבמקום שיש ח"ה  
 אין תולקין כבוד; וכי איזה ח"ה יש כאן ח"ו אם מתירין ע"פ הוראה,  
 שיש בה כמה וכמה מעמים ופנים להיתר? וכי לא זו דרכה של  
 תורה? ית"ח שאמר דבר הלכה אין מוסיחין ולא מוסיחין אותו" —  
 וזהו אפילו שאבותיו ואבות אבותיו נהגו בו איסור, וק"ו בנ"ד שכבר  
 ביארתי די כאר שאין כאן — ולא אפשר שיהי כאן — שום מנהג  
 של איסור. אדרבה, אם גם כבוד תורתם יסכימו על היתר פשוט  
 זה יתקדש שם שמים ויראו הכל שת"ח הנם אוהבי אמת, ובכל  
 מקום שהדין נוהן להודות על האמת או לחדש דבר ע"פ הוראת  
 אמתה של תורה אין שמים לכ לתלונות המון עם, מפני דלא  
 גמרי שמעתתא ואינם יודעים דרך ההוראה, הבאים לצער ת"ת.  
 ואם אנחנו בני תורה לא נהי' זהירים וזרזים להראות המיד  
 כבוד וחבה להעוסקים בתורה ועמלים עליה — מי יחוש חוץ ממנו?  
 ולענ"ד ראוי בניד לחוש בדעת הרא"ש בפ"ק דע"ז ר"ז, שחכם שהתיר



וחלה ההוראה אין חבירו רשאי לאסור, שכ"ה פשטא דירושלמי ואע"פ שתוס' שם פירשו סוגית הירושלמי באופן אחר מ"מ הלא הרא"ש ראה דברי התוס' ונאיד מסברתם; וכל ספק של כבוד תורה הוא ודאי ספק דאורייתא של עשה דכבוד תורה דחמירא טובא. ומה שכתבו כת"ר, שיודעים הם, שלפני כמה שנים רצו אנשים להקל ע"פ האופנים שלי ומיחו בהם כל חכמי ירושלים. הנה הלכה פשוטא היא שאין למדים הלכה מפי מעשה (נכ"ה ק"ל ע"כ). והמעם הוא פשוט. מפני שאפשר שישנם תנאים כאלה שהיו במעשה מה שאינו בנידון הבא לפנינו או שמא נפסקה המעשה ע"פ הוראה שעה ועיי' ירושלמי פאה פ"ב ה"ד, דמבואר דברבר שיש מקום לחלוקי דעות לכוי'ע אין למדים מפי מעשה. ואולי לא היו או מאמינים בבעל המכונה שישמור את השמשמין מכל לחלוחית של מים, או אולי לא היתה המכונה באופן כזה שהיא עכשיו. שא"ל לעשות עליה כ"א ב"ב ש"א אלא שהיא אפשר לעשות עלי' ג"כ ע"י להיתה באמת יש מקום לגזור ולחוש, וביחוד אולי לא הי' הענין נוגע כ"ב לתקן הישיב כמו עכשיו. שעלינו להשתדל לתן עו ועצמה לכל דבר של חרשת המעשה שעושי' אחינו ב"י באה"ק בכחותיהם הרפים. יחוקס ד'. ולפי מדה הפרנסה המצומצמת, בעוה"ר, באה"ק, יש בכח שבוע של פסח לחוק את העסק כמו ערך איזה חדשים של שאר הימים, מפני שבשבוע זה יהיו הכל זקוקים דוקא לש"ש הכשר הנעשה בידי ישראל הנאמן, ובזה יתחזקו ידיו וינהל את העסק בטוב ויתחזק כח בנין אה"ק וישובה שכדאי להתיר בגלל זה כל דבר שאפשר להתיר בשעה"ד. וכיון שאי אפשר שתהברר איך היתה או דרכה של הוראה זו, ואנכי בודאי לא די שלא לקחה אוני שמץ מזה לא עלתה כלל על לבי שיהי' צד להחמיר במה שהראיות הנה כי"כ מפורשות להתיר, ואם לא הי' הזמן כי"כ נדחק ודאי יש להוסיף דברי אמת כהנה וכהנה לחוק הוראה פשוטה זו. ולא גריעי שומשמן היבשים הללו לענין היתר השמן שלהם מהיתר של י"ש הנעשה ממיני קטניות שהמתירים יש להם על מי שיוסמכו וכבר הונהגה הודאתם בכמה מקומות. וכאן ודאי עדיף מני' טובא. שאין כאן שום בית מיחוש של דוגמת איסור ודררא דחימוץ כלל. ולא שייך כלל לומר על הוראה של פעם א אחד שהדבר

הוֹחֵק לֹא יִסְגֵר, וּאֲפִילוּ אִם הָיוּ פֶּעַם אֶחָד גְּדוּלִים מוֹרִים לְאִיסוּר גַּם אִזְּכָרָה שֶׁל תּוֹרָה הוּא הַפְקֵר לְכָל, וַיֵּשׁ רְשׁוּת בִּיד כָּל ת"ח הֵלֵךְ בְּעוֹמְקָה שֶׁל הַלְכָה לְתוֹרוֹת כְּפִי מָה שֶׁמִּתְבָּרַר לוֹ ע"פ יְסוּדוֹת הַהוֹרָאָה, וְאִם יֵשׁ כַּמָּה לְהִשָּׁבַע עַל הַרְאִיּוֹת צָרִיךְ לְבַרֵּךְ הַדְּבָרִים לְפָנָי מְבַרְעִים אִו לִישָׂא וּלְיִתֵן פֶּא"פ עַד שִׁיצֵא הָאִמֵּת לְאוּר וְלֹא לְסַנּוֹר אֶת הַדֶּרֶךְ בְּפָנָי כֹּל מוֹרָה וְדַאִין בְּרוּחַ ד', אֲשֶׁר הַחֹן כָּל עוֹסֵק בְּתוֹרָה לְשִׁמָּה לְמִצָּא דֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל כ"א לְפִי חֲלָקוֹ הַנִּתּוּן לוֹ מְסִינִי.

אִיךְ שִׁהְיֵי הַנְּנִי כּוֹפֵל אֶת בְּקִשְׁתִּי לְפָנָי כְּבוֹד תּוֹרָתָם, שִׁינִיחוּ אֶת הָעֵנִין עַל דַּעְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל קְדוּשִׁים, וְהִנַּח לָהֶם שְׂאֵם אִינֵם נְבִיאִים בְּנֵי נְבִיאִים הֵם; וְאִם אִינִי יִכּוֹל לְהַעֲבִיר אֶת כְּבוֹד תּוֹרָתָם עַל דַּעְתָּם, שִׁיחֻקוּ אֶת הַהוֹרָאָה, שִׁיצֵאָה מֵאִתָּנוּ לְאַחַר הַבִּירּוּר ב"ה, מ"מ דִּי בּוֹזָה שֶׁהֵם עוֹמְדִים מֵרְחוֹק. — וְלָמָּה לָהֶם עוֹד לְהַזְהִיר שְׂשׂוּם בְּרֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִסְמַךְ ע"ז — מָה שֶׁהוּא לִי אֹנְאָת דְּבָרִים גְּדוּלָה מְאֹד, וְאִנִּי בְּתוֹמִי הִלְכְתִּי וְלֹא עֵלְתָה עַל דַּעְתִּי לְפָנַי אָדָם ח"ו? — וְאִנִּי אִיךְ אוֹכֵל לְבַטֵּל אֶת הַהוֹרָאָה מִמַּעַם שָׂרְבוּ עָלַי חֲבִירַי? — הֲלֹא הִנְנוּ בּוֹזָה ב"ה חֲבוּרָא קְדִישָׁא שֶׁל שְׁלֹשַׁת רַבְנֵי בְּד"צ שֶׁלְנוּ וְרַבְנֵי בְּד"צ הַסְּפָרְדִּים הָעוֹמְדִים עִמָּנוּ בְּדַעָה אַחַת, וּמַעֲרַעְרִים ע"ז. וּמִכָּח ת"ח בְּעַלֵּי הוֹרָאָה יְדוּעִים, לֹא שִׁמְעֵתִי כ"א מִכַּת"ר — וְאִיךְ נִקְרָא זֶה שָׂרְבוּ עָלַי חֲבִירַי? וְאִיךְ אוֹכֵל לְכַתּוּב מָה שֶׁהוּא לְלֹא אִמֵּת? וְאִינִי מְבִין בְּשׂוּם אֹפֶן מָה שֶׁכַּתְּבוּ, "שִׁכְמָה רַבְנֵים רַבּוּ עִמָּהֶם, עַל שֶׁלֹּא יִצְאוּ תו"מ כְּמַחָא גְלוּי" אִיךְ שִׁיךְ לְהִיּוֹת ע"ז מְרִיבָה, — הֲרֵי בְּדַבְרֵי תּוֹרָה אֲנוּ עֹסְקִים? וְצָרִיכִים אֵלֶּה הַרְבֵּנִים לְשִׁמּוֹעַ בְּתַחֲלִילָה אֶת כָּל פְּרָטֵי מַעֲמֵי הוֹרָאָתִי, וּכְשִׁישִׁיבוּ עֲלֵיהֶם בְּדַבְרֵים שֶׁל מַעַם אִו יֵשׁ מְקוֹם לְחֹזֵר וְלוֹמֵר: בְּרַם דְּבָרִים שֶׁאִמְרַתִּי לְפָנֶיכֶם מַעוֹת הֵם בִּידִי, אֲבָל לְעִשׂוֹת מַחֲאוֹת בְּלֹא מִשָּׂא וּמִתֵּן כָּלֵל, לֹא יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּ שׂוּם ת"ח חֲשׂוֹב, וְחֹשֵׁב אֲנִי שֶׁלֹּא יִסְכִּימוּ ע"ז כְּבוֹד תּוֹרָתָם.

וְעוֹד אֲנִי רוֹאֶה בְּסִדְרֵי מִכְתָּבָם, שֶׁמִּיָּמֹו אֶת תְּרַעוּמָתָם עָלַי: אִיךְ הִרְהַבְתִּי עוֹ לְחַלֵּק בְּסִבְרָא בְּעֵנִין הַנוֹגַע לְאִיסוּר הַרְאִשׁוֹנִים, — וְכִבֵּר כְּלַלְתִּי תְּשׁוּבָה ע"ז בְּדַבְרֵי. וּבְכָלֵל כֵּךְ הִיא הַמִּידָה שֶׁע"י סִבְרָא יִשְׂרָאֵל יִכּוֹלִים לְסַמְךָ בְּהוֹרָאָה כְּשֶׁאִין מוֹצֵאִים עֲלֵיהֶם סְתִירוֹת, אֲפִי

באיסורים יותר חמורים, וכבר החליטו בעלי אסופות דסברא הוי  
אורייתא, ונקטי לה מהא דאמרינן בכמה דוכתי: "הא ליל קרא  
סברא הוא". ואי אפשר לי כעת לכבד פרמי ענין זה הארוך מאד.  
ע"ז אשר כתבו כת"ר, שאזהיר את המוכר שלא יביא את השמן  
ירושלים, — לזה היה מקום אם הייתי מקבל מכתבים חולקים על  
דראתי מבל כתי דינים שבירושלים; אבל כעת, שיתר הכד"צ  
ינם מהנדזים בזה, קיי"ל דשתיקה כה"ג הודאה היא, כשתיקותו  
הראב"ד על הרמב"ם שחשבוה בעלי הכללים לשתי דעות  
נדאי הנני תולה לוטר שעמדו גם הם על דברי או על מענות  
אחרות דומות להן, באופן שהנם רואים שראוי להסכים להתיר בזה.  
ובאמת אניד לכת"ר, שמה שהחמיר בענינים כאלה הגאון  
חתם סופר ז"ל, (כנראה מסגנון לשונו, הי' לפי זמנו צורך שעה  
מפני התפרצות הריפורם, שהיו חפצים המיד לעשות תיקונים בדת  
ח"ו, וכל הוראה שהיתה יוצאת נגד המנהג המפורסם היתה נותנת  
יד לפושעים, ע"כ לא רצה לשנות את המנהג גם כדברים שחדש  
הגר"א במנהגים ביסודות חוקים מאד, ובכמה קהלות התחילו  
דתיקים להתנהג כדבריו, מפני שחשש שלא תהי' מזה אחיזה  
למצדדי הפריצות של תיקונים בדת; אבל בימינו אין זאת הפרצה  
מסוכנת כלל כי בעוה"ר עכשיו הרוצה לפרוץ גדר איננו מבקש לו  
שום היתר מרבנים, ועושה כל מה שלבו חפץ בלא שום תיקון,  
ושאלת תיקונים בדת היתה ללעג ולקלס, גם להמתחדשים, ע"כ  
אין שום חשש להתיר מה שהוא מותר ע"פ דין תורה, אע"פ שע"פ  
הוראה לא הי' מקידם מנהג ע"ז להיתר. וכבר כתבתי למעלת  
כבוד תורתם, שאני יודע ברור תכונת בני דורנו, שדוקא ע"י מה  
שיראו, שכל מה שיש להתיר ע"פ עומק הדין מתירין אנחנו, ישבילו  
לדעת, שמה שאין אנו מתירין הוא מפני אמתת דין תורה, וימצאו  
ב"ים הדבקים בתורה שישמעו לקול מורים בעז"ה, מה שא"כ

(\*) וכנ"ד גם הוא ז"ל יודת להקל, כי צריך לחדש חומרא חדשה וזהו  
נגד דוח חכמים לנמרי. ועיין מש"כ בצ"צ אחרון או"ח סי' נ"ו שכל מה שהוצרך  
לצדק שעה"ד הוא רק מפני שלא עלתה כלל שום דעה לאפשרות לעשיית שפן  
מחשניות בלא לחיתה, אבל כיושב לנמרי לית שיש מאן דחש לה, וכדאית כל  
דברינו לחבריע גם אם ימצא איות מחמיר בזה, כנ"ל.

כשיתגלה הדבר, שישנם דברים כאלה, שמצד שורת ההלכה ראויים הם להיות, ורכנים לא חשו על מרחם וזערום של ישראל והניתוח את הדברים באיסורם, יוצא מזה ח"ו ח"ה גדול מאד, עד שמתרבים המתפרצים לומר על כמה גופי תורה, שאם הרכנים רוצים היו יכולים להתיר, וע"י זה יוצא משפט מעוקל.

סוף דבר הנה גליתי את דעתי לפני כבוד תורתם החכיבה עלי עד מאד, ואבקשם שיעיינו בדברי הפשוטים בשכלם הצלול וזדעתם הבהירה, ויתועדו לאגודה אחת עם כל בני הדינים שבעיה"ק, או אקוה שנבא לכלל דעה אחת בעה"י.

והנני בזה ירידם אחוז ככבלי אהבתם ודור"ש תורתם באהבה נאמנה, חבר לכל יראי ד' ועוסקי תורה לשמה, המצפה לתשועת ד' על עמו ונחלתו במהרה בימינו בקרוב.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק.

### הוספה

וראוי להעיר, כמה תשומת לב אנו צריכים כשאנו באים להחמיר, כמה שע"פ דין ראוי להקל בו, שלא יצא שכרנו בהפסד של כפלי כפלים, שממעם זה איסור לאסור את המותר, כד' שיך יו"ד סי' רמ"ב בקיצור הנהגת או"ה סי' ט', דע"פ רוב היו חומרא דאתי לידי קולא. ובנ"ד אם נמשיך להחמיר קטן הוא מאד השכר שלנו, אם נוסף חומר על דבר שאין עקרו מן הדין, ולעומת זה ההפסד יש לחוש עליו הרבה, שהרי לדעת רש"י ביצה רפ"ק שבהב, והא דאמרינן בכולי הש"ס שאין גזרין גזירה לגזירה מהאי קרא נפקא ושמרתם את משמרתו עשו משמרת כלומר גזירה לגזירה למשמרת לתורתו, ולא משמרת למשמרת, שלא יעשו גזירה לגזירה. והרי כאן איסור תורה של לאו הבא מכלל עשה שלא לעשות משמרת למשמרת, ובודאי יותר ראוי לחוש שלא להכשל בדבר שהוא לדעת רש"י איסור תורה, מלחוש להוסיף חומרא על דיוק של מנהג שלא היה אפשר לו להיות נהוג מעולם, מפני מניעה מציאותו. וכאן לא שייך לומר כלל כולא חדא גזירה, שזה שייך בעקרו בדבר שהי' נהוג בעת הגזירה שיש לומר שהכל נכלל בגזירה אחת, אבל דבר

שר מציאות מחודש כנ"ד שכל השיש היו נעשים בלתיחה עד שבאה המצאת המכונה שנתחדשה האפשרות לעשות ביוכש, זה עתה בימינו, אין שייך בשום אופן לומר שיהי נכלל בכלל הגזירה, בתור חדא גזירה, והדברים קל וחומר עם מה שכתב במעיל צדקה בענין הכתמים, שלא גזרו על פחות מכגרים ועוד. משום שעד כגרים תולין במאכולת, אבל ביאר שם הגאון המחבר ז"ל שאין כדם מאכולת המצויה בזמנינו. אותו השיעור של כגרים שביאר אותו בסופתים חותכים, והוכרח לומר שנהקטנה המאכולת מכפי מדתה בדורות הראשונים. כשם שהוקטנו כמה ענינים בכריאה, ומ"מ לענין דינא מסיק דאנו לא נוכל להחמיר שלא לתלות במאכולת על פחות מכגרים ועוד, משום דכתמים דרכנן וכימי הגזורים הרי הי' טעם מספיק שלא לגזור על פחות מכגרים ועוד. וכיון שלא גזרו אע"פ שע"פ שינויי המכע בימינו ראוי לגזור, מ"מ אין לנו לחדש גזירה מדעתנו, והדברים הם במקום שמצד הטעם של הגזירה ראוי הדבר לגזור במצב המחודש, מ"מ אין לגזור כיון שלא הי' הדבר במצב זה בימי הגזורים, וקל וחומר הדבר בנ"ד. שלא הי' מצב כזה בימי הגזורים והטעם ג"כ איננו שייך כלל, שהרי לא גזרו כ"א על הנלחת ולא על היבש, ולא שייכי כל טעמי הגזורים כ"א על הנלחת כמו שביארנו בבירור לעיל, שאין לנו שום מקום לחדש חומרא זו מדעתנו על דבר שבא במצב החדש, ואפילו לר' החת"ם, סי' קפ"ב דאסבר לר' מעיל צדקה הנ"ל, משום שעיקר כתמים גזרו בשביל המהרות, ודרך אנכ כיון שנאסרה נאסרה גם לבעלה. ע"כ בזמן הזה שאין לנו מהרות, אין לנו לחדש גזירה על דבר חדש, אע"פ שאנו חייבים בגזירה שנגזרה בזמנין כשיעור של כגרים ועוד גם בזה שאין לנו מהרות, מ"מ למרנו שבמקום שאין הטעם נהג והענין הוא מחודש אין שייך לגזור כה"ג חומרא חדשה. וכס' נחלת שמעון סי' כ"ט, העיר עפ"ד מעיל צדקה הנ"ל להקל ממעם זה בייש שנעשה ממיני קמניות, מפני שלא הי' זה נהוג לעשות בימי הגזורים, והוי ענין מחודש ולא שייך לגזור, ולפיד החת"ם אין הדברים מיוסדים כ"כ. משום ששם עיקר הדבר הוא מפני שהעיקר של הגזירה הי' בשביל המהרות, אלא שהגאון המחבר ז"ל אע"פ שלא ראה דברי חת"ם, מ"מ הסביר את הדברים שע"פ מצב הזמנים

הי דאוג שלא להתמיר בימינו דלא שכיחי כ"ב עמי הארץ שיטעו  
בין קמניות לבגן, אלא שאין לנו לסוה מנערה הראשונים, אבל  
בדבר מהודש אין לנו לחדש גזירה חדשה, ואף שפקק שם אח"כ  
על היתר היי"ש הוא ממעם אחר, שכיון שכבר נאסרו בתחילה  
הקמניות עצמם ע"י לתיתתם ושרייתם בכישול הי"ש, איך אפשר  
להתיר היוצא מהן, ביחוד בחמץ שילפינן מקרא לרבות המטחה  
ושותה כמכואר בחולין דק"ך א' ובהוד"ה השותה שם. אבל  
מצד עצם הסכרה שאי אפשר לחדש גזירה להמצאה חדשה שלא  
היתה כזאת. בדורות הראשונים גם הוא ז"ל פשיטא לי' וכן הוא  
פשוט באמה לכל מבין דבר לאשורו, ובעיקר הדבר לא שייך כלל  
לגזור שיבאו לאחלופי שמן שומשמן זה שנעשה בכשרות לפסח  
וביובש ע"י מכונה, עם שמן השומשמן שנעשה ער עתה ע"י לתיתה  
שהרי הוא משונה ממנו במראהו, במעמו ובריחו לשבת. כידוע שזה השמן  
שומשמן מעשה הסכונה הוא מוטעם הרבה וזך ובהיר יותר מש"ש  
הרגיל הנלתת ונעשה בידי אדם, והרי בסריקין המצויירין אמרינן בנב'  
דל"ז א' דלא של נחתומין אמרו אלא של כל אדם ופירש"י שרגילין  
ובקיאין בדבר ויש להם דפוס, א"כ לא גזרו מה שנעשה בדפוס  
אצל נחתומין שמא אתי לאחלופי במה שנעשה בידי אדם, וכן פסק  
הרי"ף והרמב"ם דלא גזרינן נחתומין אמו כל אדם מפני שהם  
בקיאין ורגילין, או שדרכן לעשות בדפוס לדי רש"י הנ"ל, וגם לדעת  
המחמירין לפסוק כהאי לישראל דלא של כל אדם אמרו אלא של  
נחתומין לא נאמר שנאדו מעצם הסכרה דלא שייך להחליף של כל  
אדם על של נחתומין, שסובר שעיקר הגזירה היא דוקא על נחתומין  
שמדייקין יותר בנוי מלאכתן ושוהין, ומה שגזרו בכל אדם או  
בנחתומין גופא אפילו כשנעשה בדפוס אמו שאינו נעשה בדפוס,  
שלא יאמרו כל הסריקין אסורין וסריקין ביתוס מותרין, היינו משום  
שאין הדבר ניכר, בין נעשה בדפוס לנעשה בידי אדם, וכן פירש  
להדיא רבינו חננאל במו"ק ד' י"ד א' דמי יודע שנעשה בדפוס,  
ומוכח מזה שאם הי' הפרש ניכר לא הי' מקום לגזור הא אמו הא.  
ובנ"ד שהדבר ניכר בכמה סימנים, כריחו במעמו, ובמראהו, ובשמו.  
שהוא נקרא בשם ליווי: שמן שומשמן של פסח, לא שייך שוב  
אחלופי כלל, אפילו אם הי' כאן מקום לאיזה גזירה, חוץ ממה

שלדעת הרמב"ם בפיה"מ פ"ד דשבת, בנ"ד הוא עיקר הדין של  
 אין גזרין גזירה לגזירה, שהוא בענין שבשעת מעשה לא גזרו, ואח"כ  
 באים לגזור, וק"ו כשלא הי' בשעת מעשה שייך הענין כלל, ולא הי'  
 אפשר לומר שהי' בכלל הגזירה בנ"ד ואח"כ באין לגזור  
 שהוא דבר שא"א, וכל הדברים שנאמרו בפוסקים רי"א באופנים  
 שאפשר לגזור גז"ג, לבד מה שכל פרט בפ"ע איננו מוסכם, ויש  
 לדון בו הרבה, באמת אינם שייכים בנ"ד כלל, דכללות הענינים,  
 שמצינו לפעמים גז"ג הוא באיסור חמור, וחששא קרובה, מה שא"כ  
 כאן שהוא ענין של מנהג, והחילוק הוא חשש רחוק מאד, וביחוד  
 שהלא פרצה מהרה בישראל, וכל עניני פסח אין לוקחין כ"א ע"פ  
 הכשר ב"ד, ולא שייך כלל כאן הא דמנחות ד' מ' ע"א אדיסקי  
 ניקום ונסמוך, שכאן כ"ו שלא יהי' דיסקי וכתב הכשר לא יקחו  
 לפסח מפני שכך הוא המנהג, ולא שייך כאן אפילו חשש רחוק  
 של איחלופי, ועל כיוצא בזה שנינו (ירם פ"ד מ"ג) ישמעאל אחי  
 עליך ראייה ללמד שאתה מחמיר וכל המחמיר עליו ראי' ללמד,  
 והיינו משום דעסיק שם במירי דרבני סופרים, וק"ו כשאנו עסוקים  
 במירי דמנהגא שעל המחמיר ראי' ללמד, ובפרט בנ"ד שלהמחמיר  
 יש לחוש מאיסור דאורייתא של לאו הבא מכ"ע דהוא משמרת  
 למשמרת, שבכ"מ שאין הדבר ברור שכאן יש לגזור גז"ג פשוט  
 שאסור להחמיר, אע"פ שיש מקומות יוצאים מן הכלל כמו שכ'  
 הוסי' חולין ד' ק"ד א' ד"ה ומנא תימרא. שאין לדמות גזירות  
 חכמים זו לזו, ופשוט הוא דבכ"מ שאין לנו ראי' מבוררת אין לנו  
 להקל באיסור זה של גזירה גז"ג. ובאמת לכל היוצאים מן הכלל  
 שמצינו שגזורים גז"ג, יש לנו הדרך היותר מפולש, שכל ענין  
 שלא נתחדש אחר זמן הגזורים יש לומר שהכל הי' בכלל גזירה  
 הראשונה, אבל בענין מתודש שא"א לומר בשו"א שהי' בכלל  
 הגזירה, י"ל דכו"ע מודים שאסור לגזור גז"ג, ובס' שד"ח  
 בחלק ד"ח ובפאת השדה אית גזירה, העיר יפה דיש לומר מד'  
 ש"ך סי' קנ"א סק"מ דלא זו בלבד שיש לב"ד לחוש שלא לגזור  
 גז"ג אלא שגם כל יחיד יחוש לעצמו שלא לעבור על ס"ע  
 דושמרתם את משמרתו, בלאו הבא מכללה ולא משמרת למשמרת,  
 ויש לומר שאין איסור זה כ"א להנהיג לכתחילה כך, אבל אם כבר

נהגו אין מתירין גם כה"ג, שאין הדבר קשה כ"כ להאמר שהרי עיקר נדרים יש בהם ג"כ לפעמים איסורא וכל הבוטה ראוי להדקק בחרב, אלא שלשון חכמים מרפא (נדרים כ"ב א') ובל הנודר כאילו בנה במה, ומ"מ קיימים הם, ואינם ניתרין כ"א בשאלה, והה"נ מנהג כזה אע"פ שאם נשאלו לכתחילה אם להנהיג כן הי' ראוי לאסור מ"מ כשנהגו נהגו, שהרי יש כזה משום לתא דבל יחל, ולפ"ו בדבר חדש שלא חל עליו במציאות שם מנהג בנ"ד ראוי ליעין שלא להכנס במספק המרובה הזה כלשון ירושלמי פ"א דחלה ה"א ופ"א ה"ד דר"ה והיינו ג"כ שלא להנהיג לכתחילה וכד' מג"א סס"י תרנ"ד, וה"נ בנ"ד ראוי להנהיג כן כדי שלא להכנס בשביל ענין של הידור בפרט של דקדוק להכניס בכלל מנהג דבר שלא הונהג מעולם, בחששות של איסור תורה, ואפי' לפ"ד פלתי במי' ס"ו סק"ג דבד' הפוסקים מצינו טיבא גול"ג די לנו במקום שמצינו כבר דיל שסמכו בכל מקום שגזרו בכה"ג שאין זה בכלל גול"ג ע"פ כל התנאים היוצאים מן כלל זה או באחד מהם, אבל להתחיל בזה לכתחילה אין לנו, ואין זו חומרא אלא קולא, ולכד זה הרי פרי"ח באמת לא חילק בין דברי הגמ' לד' הפוסקים, וכמו שהעיר ע"ז בשד"ח שם, ולמה לנו להכניס ראשנו במחלוקת בדבר שאין אנו חייבים כלל, ופשיטא דבכה"ג כחא דהתירא עדיף, ווריו ונשכר קרינן ביה, וע"ז נאמר ושם דרך אראנו בישיע אלהים.